

روزشمار جنگ

چهارشنبه

۲۴ اردیبهشت ۱۳۶۵

۴ رمضان ۱۴۰۶

۱۴ مه ۱۹۸۶

۲۳۹

با وجود موفقیت نیروهای سپاه پاسداران در ساعت اولیه حمله به دشمن در منطقه پیچ‌انگیزه، در ادامه به دلیل برقرار نشدن الحاق میان یگان‌ها و مقاومت و فشار دشمن، نیروهای خودی از دستیابی به اهداف موردنظر بازماندند. در این عملیات تلفات و خساراتی به هر دو طرف درگیر وارد شد. به گزارش واحد عملیات نیروی زمینی سپاه پاسداران، در ادامه عملیات نیروهای خودی که از ساعت ۲۳ شب گذشته، به همت لشکرهای ۱۹ فجر و ۷ ولی عصر (عج) و تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) از سپاه پاسداران آغاز شد،* نیروهای دو لشکر ۷ ولی عصر (عج) و ۱۹ فجر در نخستین ساعات با امداد امروز، با نفوذ و درهم‌شکستن خط اول دشمن، توانستند مواضع عراقی‌ها را تصرف و زمینه را برای الحاق با یکدیگر آماده کنند. در محور چپ نیز تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) بلافاصله با دشمن درگیر شد. واحد شنود ساعت ۲:۴۰، با اشاره به ادامه پیشروی نیروهای خودی به سوی مواضع دشمن اعلام کرد یگان‌های عراقی به‌طور مداوم تقاضای کمک و پشتیبانی می‌کنند.^۱ با این حال پس از گذشت حدود ۳ ساعت از آغاز عملیات، فرماندهان عراقی در موضعی که نیروهایشان فرار کرده بودند، با سازماندهی و تقویت مجدد نیروهای خود و نیز تشکیل چند رده آتش سلاح‌های سبک و تیربار و آتش تانک به مقاومت و مقابله با رزمندگان پرداختند.^۲

رکن ۲ ارتش نیز در این باره گزارش داد که یک نیروی کماندویی به نام حزیران با استعداد نامعلوم، برای یاری رساندن به نیروهای در محاصره از منطقه پشتیبانی به خط مقدم اعزام

* مسئولیت پدافندی منطقه پیچ‌انگیزه قبل از حمله عراق، برعهده یگان‌هایی از ارتش جمهوری اسلامی بود پس از هجوم دشمن، یگان‌هایی از سپاه برای کمک به ارتش با هدف بازپس‌گیری به این منطقه عزیمت کردند. برپایه طرح عملیات، شب جاری لشکر ۷ ولی عصر (عج) در محور راست (در منطقه گردان ۱۲۵ و گردان قدس)، لشکر ۱۹ فجر در محور وسط (در منطقه خط حد ژاندارمری) و تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) در محور چپ (در منطقه شیار ربوط) وارد عمل شدند. [سند شماره ۱۳۷۶۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش تک عراق در منطقه پیچ‌انگیزه، واحد اطلاعات نیروی زمینی سپاه، ۱۹/۲/۱۳۶۵ تا ۲۳/۲/۱۳۶۵، ص ۷]

شده‌اند^۳ و فرماندهی عملیات منطقه به نیروها و واحدهای تحت امر دستور داده تا خود را برای بازپس گرفتن مواضع از دست‌رفته آماده کنند.

در چنین وضعیتی، لشکر ۷ ولی عصر (عج) که در حال پیشروی بود، به دلیل آشنانبودن به زمین منطقه و فاصله افتادن میان دو گردان عمل‌کننده‌اش حدود ۱/۵ کیلومتر در منطقه بدون پاک‌سازی باقی ماند و چون قوای دشمن در آن محدوده سرکوب نشده بود، لذا با وجود پیشروی مؤثر، با مقاومت واحد زرهی عراق مواجه شد و به علت اینکه در معرض آتش شدید و تیر مستقیم تانک‌ها قرار گرفت، قادر به ادامه پیشروی و الحاق با یگان هم‌جوار خود نشد. ضمن آنکه سازمان گردان سمت راست این لشکر برخلاف دو گردان دیگر، به دلیل شهادت فرمانده گردان و جراحت دو تن از فرماندهان گروهان‌هایش از هم پاشیده و موفق به تصرف خط اول دشمن نشد. بنابراین درخواست نیروی کمکی کرد، اما به سبب تأخیر در حضور نیروی کمکی و صدمه دیدن افرادش از ادامه پیشروی بازماند. از سویی، ادامه عملیات نیروی تیپ ۱۰ سیدالشهدا (ع) نیز که منوط به موفقیت لشکر ۱۹ فجر بود، به دلیل ناکامی لشکر مذکور متوقف شد.

باتوجه به تأکید فرماندهی قرارگاه مشترک لشکر ۱۶ زرهی قزوین (ارتش) و نیروی زمینی سپاه پاسداران، مبنی بر تصرف کامل اهداف و الحاق یگان‌ها تا قبل از روشنایی هوا، به دلیل به هم ریختگی نسبی سازمان یگان‌های عمل‌کننده، صورت نگرفتن الحاق بین آنها، فشار دشمن و غیرممکن بودن ادامه عملیات، سرانجام در ساعت ۵ صبح، رزمندگان مجبور به عقب‌نشینی شدند و تا ساعت ۶:۳۰ صبح، به مواضع قبلی خود بازگشتند.^۴ برپایه گزارش واحد اطلاعات قرارگاه نیروی زمینی سپاه و اطلاعات قرارگاه خاتم‌الانبیاء (ص) از جمله عوامل ناکامی عملیات، توجیه و شناسایی ناکافی رزمندگان نسبت به زمین منطقه و وضعیت دشمن بود. همچنین امکاناتی که بتواند در حین عملیات، وضعیت روشنی از دشمن را برای فرماندهی عملیات مشخص کند یا وجود نداشت یا خیلی ضعیف بود. به عنوان نمونه پست شنود قوی که بتواند استعداد و هویتی از دشمن را مشخص یا وضعیتی از آن را به طور دقیق اعلام کند، وجود نداشت.^۵

واحد اطلاعات نیروی زمینی سپاه در بررسی عملیات انجام‌شده، اعلام کرد: ضعف یگان‌های عملیاتی خودی به چند دلیل بوده است: نداشتن شناسایی از منطقه، نبود آتش مؤثر پشتیبانی؛ ناهماهنگی یگان‌ها در جریان عملیات؛ ضعف جدی در پشتیبانی نیروها از لحاظ تدارکات، تسلیحات و امداد،^۶ پیچیدگی زمین منطقه عملیات؛ هوشیاری دشمن؛ دیر رسیدن نیروهای کمکی و تأمین نکردن شیار و جاده ربوط.^۷

در وضعیت کنونی، از امتیازات نظامی دشمن در منطقه، زیر دید و تیر داشتن درصد زیادی از جاده ارتباطی چم‌هندی - بجلیه و تنگه ابوغریب است که ضمن تسلط کامل بر عقبه نیروهای خودی در جنوب جاده چم‌هندی قادر به گرفتن نیمی از توان عملیاتی یگان‌های عمل‌کننده ایرانی شده است، علاوه بر آن با گرفتن اسیر، تا حدی موجب تقویت روحیه یگان‌هایش شده است.^۸

شایان ذکر است که در نتیجه این عملیات از لشکر ۱۹ فجر ۱۰۰ نفر مفقود، ۲۲ نفر شهید و ۱۳۰ نفر مجروح؛ از لشکر ۷ ولی عصر (عج) ۱۵ نفر مفقود، ۱۲ نفر شهید، ۱۰۰ نفر مجروح و ۱۵ نفر اسیر و از تیپ ۱۰ سیدالشهدا^(ع) ۱۷ نفر شهید و ۶۰ نفر مجروح شدند.^{۹*}

به گفته یگان‌های حاضر در منطقه، نیروهای عراق در این عملیات، به دلیل قرار داشتن در مواضع پدافندی مستحکم و اقدام به فرار به محض درگیر شدن، آسیب قابل ملاحظه‌ای ندیدند، بنابراین می‌توان تلفات دشمن اعم از کشته و زخمی را حدود ۲۰۰ تن تخمین زد.^{۱۰**} در عین حال، ۱۵ دستگاه تانک دشمن منهدم شد.^{۱۱***}

۳۴۰

ارتش رژیم بعث عراق بامداد امروز، با هدف اشغال ارتفاعات حاج عمران به مواضع نیروهای مستقر در منطقه عملیاتی والفجر ۲ حمله و ۲ ارتفاع مهم منطقه را تصرف کرد. همچنین چند فروند از بالگردهای عراقی هدف قرار گرفته و سرنگون شدند.

در پی ارسال گزارش‌های متعدد و هشداردهنده به فرماندهی لشکر ۶۴ ارتش جمهوری اسلامی درباره اقدام و تحرکات دشمن در منطقه عمومی حاج عمران، سرانجام نیروهای عراق از نخستین دقایق بامداد امروز، شروع به اجرای آتش تهیه سنگینی بر روی ارتفاعات شهید صدر (۲۴۳۵)، تپه شهدا، گردمند (۲۵۱۹)، کدو و سرسول کردند و در ساعت ۵ صبح، با استعداد ۵ تیپ تک خود را در این منطقه آغاز و به سرعت مقر ارکان تیپ ۴ لشکر ۶۴ را تصرف کردند. بنا بر گزارش سعید سردمدی راوی قرارگاه نجف سپاه، از مدتی قبل، اخبار و شواهدی دال بر تقویت نیروهای عراقی در منطقه عمومی حاج عمران (منطقه عملیاتی والفجر ۲) به مسئولان می‌رسید که همگی حاکی از آمادگی دشمن برای حمله بود. سرهنگ تصویری فرمانده تیپ ۴ لشکر ۶۴ که مسئولیت پدافند منطقه را بر عهده دارد،^{***} در جلسه‌ای که در اولین روز حمله دشمن، با حضور رحیم صفوی جانشین فرمانده نیروی زمینی سپاه و سرهنگ جمالی جانشین فرمانده نیروی زمینی ارتش، تشکیل شد، ضمن گزارشی در این خصوص اظهار کرد: «اخباری که طی ۱۵، ۱۰ روز گذشته، به لشکر می‌رسید، حاکی از تجمع نیروی دشمن، هم نیروی پیاده و هم سلاح‌های پشتیبانی و هلیکوپترها و عناصری از جاش‌ها در این منطقه بود. به طوری که در حدود ۱۰ روز قبل، به ما اطلاع دادند که ۸۰ فروند هلیکوپتر در فرودگاه دیانا مستقر است و ۱۰۰ قبضه توپ

* آمار تلفات نیروهای خودی در گزارش‌های دیگر با اندکی تفاوت ذکر شده است.

** ضمناً در برخی گزارش‌ها شماره کشته‌ها و مجروحان عراقی ۴۰۰ نفر اعلام شده است.

*** ضمیمه دارد؛ بررسی علل عقب‌نشینی نیروهای خودی در عملیات منطقه پیچ‌انگیزه.

**** این خط پدافندی بعد از پیروزی رزمندگان در عملیات والفجر ۲ و حضور آنها در عمق منطقه حاج عمران، در ارتفاع ۲۴۳۵ (شهید صدر)، تپه شهدا و ارتفاع ۲۵۱۹ (گردمند) با عقبه ارتفاعات کدو به سرسول تشکیل شده بود.

جدید، علاوه بر توپ‌هایی که در منطقه بوده است، به این منطقه وارد شده، اخبار مختلفی بوده که ۶ هزار یا ۴ هزار یا ۸ هزار جاش از افراد ارشد زیباری و غیره را به این منطقه آورده‌اند. تقریباً وضعیت محرز بود که در اینجا عراق بعد از منطقه قادر، عملیاتی را در پیش خواهد داشت.^{۱۲}

به دنبال افزایش اخبار مبنی بر احتمال حمله قریب‌الوقوع دشمن به منطقه حاج‌عمران، فرماندهی لشکر ۶۴ ارتش تدابیری برای پیشگیری از این حمله اتخاذ کرد که از آن جمله درخواست نیروی کمکی از سپاه پاسداران بود. در پی این درخواست تیپ ۱۱۰ شهید بروجردی به دستور فرماندهی قرارگاه نجف سپاه با دو گردان منها وارد منطقه شد. در این باره اکبر آقابابائی فرمانده تیپ ۱۱۰، گفت: قبل از آنکه عملیات دشمن شروع شود، دو گردان منها نیرو به منطقه آوردیم که هر کدام ۱۰ روز، در خط بودند و حدود ۲۰ تا ۳۰ نفر از هر گردان در خط زخمی شدند. بنابراین در آستانه عملیات عراقی‌ها، هر گردان ما ۱۷۰ تا ۱۸۰ نفر نیروی تک‌ور داشت.^{۱۳} همچنین مقرر شد تیپ ۱۵۵ ویژه شهدای سپاه که روز قبل، به منطقه اعزام شده بود برای تقویت محور مرکزی (ارتفاع گردمند) به کمک نیروهای گردان ۱۶۲ تیپ ۴ برود. این گردان روی ارتفاع ۲۵۱۹ و شیاری که از آن به ۲۵۱۹ می‌آید و در یال سمت راست کدو استقرار داشت.*

به گزارش راوی قرارگاه نجف، عراقی‌ها از نخستین ساعات بامداد امروز (بین ساعت ۰۵:۰۰ تا ۰۳:۰۰ دقیقه)، شروع به اجرای آتش تهیه سنگین بر روی ارتفاعات شهید صدر (۲۴۳۵)، گردمند (۲۵۱۹)، تپه شهدا، کدو و سرسول کردند و در ساعت ۵ صبح، با استعداد ۵ تیپ و ۱۷ گردان مختلف و ۵ گردان توپخانه، شروع به تک‌کرده و به‌سرعت مقر ارکان تیپ ۴ لشکر ۶۴ ارتش را تصرف کردند. پس از این واقعه، سایر نیروها متوجه حمله عراق شدند.

به نوشته راوی قرارگاه نجف این نیروها با هدف تقویت محور سمت راست (ارتفاع شهید صدر) برای کمک به تیپ ۴ لشکر ۶۴ که پدافند منطقه بود، فرستاده شدند که در عمل تلفیق نیروهای فوق نقش مؤثری در پدافند این محور ایفا کرد. به گفته سرهنگ تصویری، در این محور از تیپ ۴ لشکر ۶۴، گردان ۱۳۲ در دو طرف محور اصلی و جاده دربند و در راست آن گردان ۱۹۹۵ قدس از کنار راست تپه شهدا تا ارتفاعات کله‌قندی (سمت راست تا میله مرزی) استقرار داشتند و گردان قدس نیز با یک گروهان تک‌پیشه از گردان تک‌پیشه تقویت شده بود.^{۱۴}

سرمردی راوی قرارگاه نجف، در ادامه به نقل از ناصر کریمیان قائم‌مقام فرمانده قرارگاه نجف ۴، درباره حمله دشمن نوشته است که تک نیروهای عراقی از دره بین دو ارتفاع کدو و گردمند (۲۵۱۹) درحالی آغاز شد که شب قبل، بخشی از نیروهای مهاجم بدون اینکه نیروهای مستقر در این منطقه متوجه شوند از این دره عبور کرده و تعدادی از نیروهای خودی را شهید کردند. در این هنگام یکی از فرمانده گردان‌های تیپ ویژه ۱۵۵ شهدا که برای شناسایی به آنجا

* این نیروها با شروع تک دشمن در روز جاری، در کمک به برادران ارتشی، نقش مؤثری را در دفع حمله عراق بر روی ارتفاع ۲۵۱۹ و جلوگیری از پیشروی گسترده دشمن ایفا کردند. ضمن آنکه در جریان عملیات، فرماندهی تیپ مذکور، ۲ گروهان دیگر به منطقه درگیری اعزام کرد. بدین ترتیب جمع نیروهای این تیپ به ۳ گردان منها افزایش یافت.

رفته بود پس از مشاهده اوضاع، به سرعت بازگشته و گزارش رخنه دشمن را می‌دهد.^{۱۵} بدین ترتیب، سایر نیروهای مستقر در منطقه، پس از اطلاع از حمله دشمن، با استقامت زیاد موفق شدند جلوی پیشروی بیشتر نیروهای عراقی را سد کنند و ضمن کنترل رخنه دشمن بر روی ارتفاع گردمند و ارتفاع شهید صدر به ترمیم آن بپردازند، اما دشمن دوباره با اجرای آتش سنگین و انتقال نیروی تقویتی که با هلی‌برن به منطقه می‌رسید مانع از حفظ مواضع ترمیمی به دست نیروهای خودی شد، باین حال رزمندگان از گسترش رخنه و پیشروی دشمن جلوگیری کردند.

در محور تپه شهدای خودی که مابین ارتفاع شهید صدر و تپه شهدای عراق قرار دارد نیروهای خودی از دو طرف به محاصره دشمن درآمدند و آتش سنگینی از طرف عراقی‌ها بر روی محور مذکور اجرا شد، ولی رزمندگان با مقاومت و تحمل ضایعات و تلفات، حمله نیروهای عراقی را درهم‌شکستند و موفق به حفظ مواضع خویش شدند.^{۱۶}

فلش حرکت اصلی مهاجمان عراقی، ایجاد رخنه در محور چپ و تسلط بر ارتفاعات کدو به سرسول بود که از طریق شیپارانه حمله را طرح‌ریزی و اجرا کردند، اما رخنه دشمن به سبب آمادگی نیروهای خودی دفع شد و عراقی‌ها از پیشروی در این جناح، نه تنها توفیقی به دست نیاوردند، بلکه تعداد زیادی از نیروهای آنها کشته و زخمی و ۲۰ نفر هم به اسارت رزمندگان درآمدند.^{۱۷*} گفتنی است عراقی‌ها در صورت موفقیت در این محور، می‌توانستند نیروهای خودی را در محور مرکزی (۲۵۱۹) دور بزنند، اما شکست عراقی‌ها باعث شد که نیروهای خودی جای پای خود را در منطقه مستحکم‌تر حفظ کنند. عراقی‌ها با وجود این تلفات، برای حفظ زمین‌های اشغالی تلاش فراوانی کردند و حاضر بودند برای تقویت منطقه و انتقال نیرو و تجهیزات دست به هر خطری بزنند. به گزارش سرمدی، دشمن که به علت وضعیت زمین، جاده‌ای برای تدارک و پشتیبانی ارتفاعات ۲۴۳۵ و ۲۵۱۹ نداشت، به وسیله بالگرد به شدت مبادرت به تقویت خطوط خود از حیث نیرو، مهمات و تدارکات می‌کرد. تاحدی که تا ساعت ۷ صبح امروز، ۶ فروند بالگرد و تا ساعت ۱۵، هشت فروند بالگرد آن سرنگون شدند.^{۱۸**}

با وجود جلوگیری از پیشروی دشمن، یگان‌های خودی به دلیل فشار بیش از حد عراقی‌ها، احتیاج شدیدی به نیروی کمکی داشتند. بنابراین فرماندهی قرارگاه نجف در ساعت ۸:۴۵ دستور حضور نیروهای بیشتری از تیپ ویژه شهدا را صادر کرد، اما به سبب آنکه نیروی دیگری در احتیاط منطقه نبود، برای جلوگیری از نفوذ مجدد دشمن، پی‌درپی از نیروی زمینی سپاه تقاضای نیروی کمکی

* ناصر کریمیان در این باره گفت: «بچه‌های تیپ شهدا که روی ۲۵۱۹ بودند، وارد عمل شدند و الحاق انجام دادند و حدود ۲۰، ۳۰ نفری از عراقی‌ها اسیر شدند و تعداد زیادی هم از آنها کشته شدند، یعنی آن نیروی اولی که عراق شب وارد عمل کرده بود، اکثراً تارومار شدند و یک نیروی دیگر وارد کرد.» [سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش از تهاجم عراق در منطقه عملیاتی حاج‌عمران، گزارش راوی قرارگاه نجف سعید سرمدی، خرداد ۱۳۶۵]

** یک اسیر عراقی نیز فاش ساخت که شاهد سقوط ۲ بالگرد در دره هارنا بوده است که یک فروند از آنها که حامل تراولسی بوده، بر اثر اصابت آن به ملخ بالگرد سقوط می‌کند.

می‌شد. از این رو فرمانده قرارگاه نجف ۴ در گزارش به جانشین فرمانده نیروی زمینی اعلام کرد: «بچه‌ها خوب دارند مقاومت می‌کنند و روحیه‌شان خوب است، اما مسئله این است که ۴ گردان دیگر نیرو می‌خواهند، عراق هم تلفاتش نسبتاً زیاد بوده، یک بار عقب نشست و دوم تبه آمده جلو، تلفات او هم زیاد است. بالاخره سرعت [در انتقال نیرو] مسئله است. اگر بتوانید یک تیپ دیگر به ما بدهید اینجا خوب می‌شود [دشمن را] گوشمالی داد، غیر از تیپ ویژه شهدا یک تیپ دیگر می‌خواهیم. اگر این موافقت بشود و سرعت هم در کار باشد راحت می‌شوید. وگرنه فردا، باز در مریوان مسئله ایجاد می‌شود. سعی کنید تیپ [۳۳] المهدی (عج) به اینجا بیاید.»^{۱۹*}

بر پایه گزارش راوی قرارگاه نجف، در نتیجه درگیری‌های امروز، که تا غروب به شدت ادامه یافت، تا حدودی خط حد دشمن و نیروهای خودی مشخص شد. نیروهای دشمن پس از تصرف ارتفاعات ۲۴۳۵ (شهید صدر) و ۲۵۱۹ (گردمند)، نتوانستند پیشروی بیشتری کنند و نیروهای خودی با حضور مؤثر در زیر یال‌های ارتفاعات فوق، به مقابله با آنها پرداختند. همچنین فرماندهان تیپ‌های ۱۱۰ شهید بروجردی و ۱۵۵ ویژه شهدا تصمیماتی را برای شب دوم درگیری اتخاذ کردند^{**} و مقرر گردید در نخستین ساعات روز پنجشنبه ۱۳۶۵/۲/۲۵، بار دیگر عملیاتی برای بازپس‌گیری ارتفاعات مذکور اجرا شود.^{۲۰}

۳۴۱

قرارگاه خاتم‌الانبیا(ص) ضمن تأیید حمله ارتش رژیم بعث عراق در منطقه حاج‌عمران، از دفع حمله دشمن با تلاش نیروهای خودی و سرنگونی چند فروند بالگرد عراقی در منطقه نبرد و نیز بمباران محل تجمع بالگردهای دشمن در منطقه دینا خبر داد. ستاد مشترک ارتش هم اعلام کرد نیروهای خودی علاوه بر محاصره یک گردان از قوای عراقی در منطقه شهرانی تأسیسات برق المهارنه عراق را نیز گلوله‌باران کرده و خساراتی به آن وارد آوردند. از سوی دیگر فرماندهی کل نیروهای مسلح عراق نیز امروز، با انتشار دو اطلاعیه نظامی ادعا کرد که نیروهای سپاه پنجم در حوزه مأموریتی خود با حمله به مواضع ایران ۳ قله راهبردی را تصرف و تلفاتی را بر نیروهای ایران تحمیل کردند و نیروهای سپاه چهارم در بخش عملیاتی پیچ‌انگیزه حمله ایرانیان را دفع کرده و تلفات و خساراتی را به آنها وارد آوردند. قرارگاه خاتم‌الانبیا(ص) مرکز عملیات مشترک سپاه پاسداران و ارتش جمهوری اسلامی، با انتشار بیانیه‌ای خاطر نشان کرد که رزمندگان، تک دشمن را در منطقه حاج‌عمران شناسایی

* کریمیان در ادامه افزود: «اگر نیرو باشد یک قتل‌عامی از اینها (دشمن) می‌شود که دیگر از این کارها نمی‌کنند. الان دشمن تلفاتش خیلی خیلی بیشتر بوده، یعنی دو بار نیرو آورده. آن نیرویی که عمل کرده بود، آنها کلاً از بین رفته‌اند و یک نیروی دیگر وارد کرده است که اگر نیرو باشد اینها را پس می‌زنیم. مسئله‌ای نیست. الان اینجا حساسی نیرو می‌خواهیم.» سند شماره ۱۹۲۱۴/ن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تک عراق به حاج‌عمران، قرارگاه نجف، مسعود سردی، ۱۳۶۵/۲/۲۴ [۱۳۶۵/۲/۲۴]

** باتوجه به تک نیروهای عراقی در منطقه حاج‌عمران، فرماندهی قرارگاه نجف به فرمانده تیپ ویژه شهدا اعلام کرد تا کل تیپ را وارد عمل کند. [سند شماره ۴۰۴۰۳۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندهی قرارگاه نجف به فرماندهی تیپ ویژه شهدا، ۱۳۶۵/۲/۲۴]

و در یک نبرد سنگین آن را دفع کردند. در ادامه این بیانیه آمده است: در حمله عراق که با پشتیبانی بالگرد صورت می‌گرفت، رزمندگان توانستند ۱۱ فروند بالگرد دشمن را هدف قرار داده و سرنگون کنند. علاوه بر این، نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی بعد از ظهر امروز، در یک عملیات موفقیت‌آمیز فرودگاه موقت بالگرد دشمن در منطقه دیانا را که با ۵۰ فروند بالگرد مشغول انتقال نیرو به منطقه حاج عمران بود، بمباران و فعالیت عراق را در انتقال نیرو مختل کرد و در ادامه، با حمله به یک ستون خودرویی، ضمن اخلال در آرایش آنان، تلفات و ضایعاتی به دشمن وارد ساخت.^{۲۱} همچنین براساس اعلام ستاد مشترک ارتش، در ساعت ۳:۱۰ سحرگاه امروز، اولین خاکریز نیروهای عراقی و مقر یک گردان پیاده آنان در دهانه سرتک (منطقه عملیاتی شرهانی) به تصرف و محاصره رزمندگان درآمد. در منطقه عملیاتی عین‌خوش، چنانچه، حسینی نیز نیروهای خودی با اجرای آتش متقابل مانع تحرکات واحدهای زرهی و مهندسی دشمن شدند. قوای ایرانی همچنین در منطقه عملیاتی نهرعنبر، نیز، با اجرای آتش توپخانه‌های دوربرد، پایگاه شعبیه و کارخانه برق المهارنه عراق را هدف قرار داده و خساراتی به آنها وارد کردند.^{۲۲}

واحد مرکزی خبر از سندج نیز در گزارشی اعلام کرد نیروهای متجاوز عراقی در جریان حمله به منطقه حاج عمران با رشادت رزمندگان مواجه شدند و با وجود تک‌های مکرر با برجای گذاشتن تعداد زیادی کشته و ۹۰ اسیر مجبور به عقب‌نشینی شدند. در این عملیات، تیپ‌های ۴۳۱، ۴۳۳، یک تیپ کماندویی، گردان ۷۵ کماندویی، گردان ۷۰۳ و گردان ۶۰۴ ارتش عراق به میزان ۳۰ تا ۸۰ درصد متلاشی شدند و هم‌اکنون جنازه متجاوزان یعنی در منطقه عملیاتی دیده می‌شود. این خبرگزاری به نقل از عروان صالح نوری قلیبا فرمانده گردان ۲ تیپ ۶۰۴، که به اسارت درآمده، نوشته است: در این عملیات اکثر نیروهای این گردان به هلاکت رسیدند و فقط یک سرباز مخابرات و خود وی سالم مانده‌اند. منبع مذکور در ادامه افزود که ارتش عراق تا آخرین ساعت روز ۱۳۶۵/۲/۲۴، در منطقه عملیاتی حاج عمران، ۵ مرتبه اقدام به تک کرد و هر بار با پایمردی رزمندگان مجبور به عقب‌نشینی شد.^{۲۳}

رادیو صوت‌الجماهیر به نقل از اطلاعیه نظامی شماره ۲۲۲۵ ارتش بعث عراق مدعی شد سپاه پنجم امروز، برای عراق پیروزی بزرگ و جدیدی را به دست آورده است. نیروهای این سپاه به فرماندهی سرلشکر ستاد طالع خلیل رحیم‌الدوری، با پشتیبانی توپخانه، نیروی هوایی و بالگردها، در نبرد شدید قله گردمند را که مشرف بر منطقه حاج عمران می‌باشد و امنیت کامل کشور ما و نیروهایمان را در این منطقه تأمین می‌کند، همراه دو قله کودو و کردکوک آزاد کردند. در این عملیات تعدادی از نیروهای دشمن کشته شدند و عده‌ای به اسارت درآمده و بقیه فرار کردند.^{۲۴} همچنین فرمانده کل نیروهای مسلح عراق در اطلاعیه نظامی شماره ۲۲۲۶، از دفع حمله نیروهای ایرانی در حوزه عملیاتی سپاه چهارم در منطقه پیچ‌انگیزه خبر داد و اعلام کرد: شب گذشته، دشمن با یک تیپ از پاسداران لشکر ۱۹، شامل ۵ گردان با پشتیبانی توپخانه و تانک‌ها سعی در تعرض به مواضع خط مقدم ما در بخش عملیاتی سپاه چهارم را داشت. مردان سپاه چهارم

علیه آنها کمین کرده و نیروهای دشمن را از هم پاشیدند. تعداد بسیاری از افراد دشمن خود را به نیروهای ما تسلیم کردند. سپس دشمن به منظور جلوگیری از شکست، ۲ گردان دیگر را وارد نبرد کرد که تمامی ۲ گردان مذکور سرکوب شدند. تلفات قابل مشاهده دشمن بالغ بر ۷۸۰ کشته، دها اسیر و انهدام ۶ تانک، یک نفربر زرهی، ۷ خودروی مختلف و ۷ چادر مهمات بود. نیروهای ما تعداد زیادی سلاح و تجهیزات من جمله یک دستگاه تانک چيفتن را سالم به غنيمت گرفته‌اند.^{۲۵}

۳۴۲

به عقیده برخی فرماندهان و مسئولان سپاه، برخلاف افزایش فعالیت مهندسی و جابه‌جایی نیروهای عراقی مستقر در فاو، در وضعیت کنونی، به دلیل آسیب‌دیدگی توان رزم ناشی از عملیات والفجر ۸، امکان حمله عراق به فاو متصور نیست.

صبح امروز، در جلسه‌ای در قرارگاه نیروی زمینی سپاه با حضور علی شمخانی فرمانده این نیرو، احمد غلامپور فرمانده قرارگاه کربلا، مرتضی صفار جانشین قرارگاه نوح^(ع)، رضا دستواره جانشین لشکر ۲۷ محمدرسول الله^(ص) و جعفر اسدی فرمانده لشکر ۳۳ المهدی^(عج)، فعالیت‌های عراق در جبهه فاو، مورد بررسی قرار گرفت. به گزارش راوی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه در این قرارگاه، در جمع‌بندی جلسه چنین استنتاج شد که یگان‌های عراقی به‌ویژه تیپ ۶۶ نیروی مخصوص و تیپ ۵۰۳ در منطقه فاو، به شدت در حال فعالیت مهندسی شامل حفر کانال، احداث خاکریزهای جدید و ترمیم یا احداث جاده‌های مواصلاتی بوده و در تلاش هستند با احداث خاکریزهای جدید به تدریج خط تماس خود را به مواضع رزمندگان نزدیک کنند. به گفته رضا دستواره جانشین لشکر ۲۷ محمدرسول الله^(ص)، امروز، ۳۵ کمپرسی و ۶ دستگاه لودر پر قدرت به کار مهندسی و احداث خاکریز مشغول بودند و خودشان را به ۴۰۰ متری نیروها نزدیک کردند که با اجرای آتش خودی، روند کارشان کند شد. همچنین میانگین ورودی و خروجی خودرویی آنها ۳۰۰ ورودی و ۳۰۰ خروجی و اوج ورودی آنها در روزهای هشتم تا یازدهم اردیبهشت بوده که ۹۴۲ ورودی و ۷۲۱ خروجی داشته است. در تاکتیک جدید، دشمن خودروهایش را در مواضع مختلف توزیع می‌کند. همچنین به نظر می‌رسد این جابه‌جایی با دو هدف انجام می‌گیرد:

۱. تظاهر به اینکه قصد آفند دارد تا رزمندگان را زمین گیر کند.

۲. تعویض یگان‌های آسیب‌دیده در منطقه که برای بازسازی خارج شده‌اند.*

به عقیده فرماندهان، یگان‌های عراقی با توجه به شدت آسیب‌پذیری، در حال حاضر قادر به اجرای عملیات گسترده در جبهه فاو نیستند، لذا ارتش عراق توانش را به جبهه‌های دیگر انتقال داده و با حمله به سایر مناطق در صدد است تا به برگ برنده‌ای دست یابد. در یک ماه اخیر،

* به گفته فرمانده نیروی زمینی سپاه، عراق در این بازسازی تیپ تازه تأسیسی به نام نیروهای طلایی تشکیل داده و نیروهای این تیپ در منطقه هبانیه آموزش دیده و در عملیات امروز، در منطقه پیچ‌انگیزه، از آنها استفاده شده است. نیروهای این تیپ، تحت آموزش فشرده‌ای شامل پیاده‌روی‌های طولانی، عبور از رودخانه، پارو زنی، تمرین هلی‌برن و ... هستند.

۴ پناهنده عراقی در بازجویی‌ها گفته‌اند، یگان‌هایی از لشکر ۱۰، جلوی منطقه ام‌الرصاص با هدف حمله به خرمشهر تجمع کرده‌اند، ولی چون احساس کردند ایرانی‌ها از تجمع آنها مطلع شده‌اند از اجرای عملیات منصرف شدند.^{۲۶}

۳۴۳

در نتیجه تبادل آتش در جبهه‌های ایلام، باختران، جاده ابوالخصیب، سومار، کلاشین و فاو تلفات و خساراتی به نیروهای عراقی وارد شد. قرارگاه نجف درباره افزایش تحرکات دشمن در منطقه مهران و احتمال حمله نیروهای عراقی به این منطقه هشدار داد.

به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، در جریان تبادل آتش امروز در جبهه‌های ایلام و باختران و در مناطق شورشیرین، میمک و سومار، ۲۸ سنگر نفرات و ۲ دستگاه خودرو منهدم و یک انبار مهمات به آتش کشیده شد.^{۲۷} خبرنگار روزنامه کیهان در اهواز از اجرای آتش رزمندگان بر روی جاده نظامی ابوالخصیب - بصره خبر داد که بر اثر آن تعدادی کامیون عراقی منهدم شدند.^{۲۸} در منطقه کلاشین و حاج‌عمران نیز با اجرای آتش متقابل چند سنگر انفرادی و یک انبار مهمات دشمن منهدم شد و عده‌ای از نفرات آنان کشته یا مجروح شدند. روزنامه کیهان با استناد به اطلاعیه نظامی ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی نوشته است: «دو گروه از گشتی رزمی عراق در منطقه عملیاتی سومار و کانی‌شیخ، قصد نفوذ به مواضع رزمندگان را داشتند که با اجرای آتش به موقع، تلاش عراقی‌ها نتیجه‌ای دربرنداشت.»^{۲۹} همچنین واحد مرکزی خبر به نقل از قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) درباره حوادث منطقه فاو اعلام کرد که آتش سنگین واحدهای توپخانه، کاتیوشا و خمپاره‌انداز رزمندگان اسلام در ۴۸ ساعت گذشته، در محور فاو - البحار قدرت هرگونه تحرک و جابه‌جایی را از نیروهای صدامی سلب کرده است.^{۳۰} واحد اطلاعات قرارگاه نجف ۲ نیز در گزارشی ضمن تشریح وضعیت عمومی مهران، از احتمال حمله ارتش بعث به این منطقه خبر داد و اعلام کرد: دشمن همچون گذشته به پدافند از مواضع خود ادامه می‌دهد و ضمن عادی جلوه‌دادن موقعیت، اقدام به شناسایی هوایی - زمینی و همچنین مستحکم‌نمودن مواضع خود می‌کند. همچنین با توجه به فعالیت‌های شناسایی دشمن به وسیله بالگرد و اعزام نیروهای گشتی و بازدید فرماندهان از منطقه، احتمال تک در منطقه مهران متصور است.^{۳۱*}

۳۴۴

در حمله امروز هواپیماهای عراقی به ایستگاه راه‌آهن هفت‌تپه، شماری شهید یا مجروح شدند و به تأسیسات راه‌آهن و تعدادی منزل مسکونی خسارت وارد شد. به گزارش حفاظت اطلاعات سپاه جنوب، قطار فوق‌العاده مسافربری اهواز - تهران که حامل شماری از رزمندگان و مسافران عادی بود در ساعت ۱۴:۲۰، از اهواز به طرف تهران حرکت کرده

* ضمیمه دارد؛ تحلیل تحرکات دشمن در مهران، فاو و جبهه‌های شمال‌غرب در جلسات متعدد فرماندهان سپاه.

و ساعت ۱۶:۱۷، به ایستگاه هفت تپه رسید و طبق معمول همیشگی به مدت ۵ دقیقه توقف کرد. در همین ساعت، قطار هلال احمر به ایستگاه مذکور رسید و قطار مسافربری به دلیل حرکت قطار هلال احمر مدت زمان بیشتری در ایستگاه متوقف ماند. پس از حرکت قطار هلال احمر ۳ الی ۴ فرزند هواپیمای عراقی - که به احتمال قوی

از منطقه فکه به سمت ایستگاه راه آهن هفت تپه هجوم آورده بودند - در دو نوبت ایستگاه را با شلیک ۵ راکت هدف قرار دادند که ۲ راکت به منازل مسکونی کارکنان راه آهن و ۲ راکت هم به سمت راست ایستگاه، یکی در ریل خط اول و کنار اولین واگن یک قطار اصابت کرد و منجر به خارج شدن این واگن از ریل و شهادت تعداد زیادی از مسافران آن شد و دیگری به سکوی کناری ریل برخورد کرد که ترکش و موج انفجار آن شیشه‌های قطار را شکست. راکت پنجم نیز بین خط دوم و سوم، کنار دیزل قطار اصابت کرد که بر اثر آن بخشی از ریل خط سوم جدا و پرتاب شد و خساراتی به دیزل وارد آمد. گفتنی است از حدود دو هفته قبل یک قطار حامل مهمات در این ایستگاه متوقف بود که در جریان حمله هوایی امروز بر اثر اصابت ترکش راکت به آن انفجار مهیبی رخ داد. در این گزارش آمار شهیدان حادثه ۷۷ نفر و مجروحان ۱۳۰ تن تخمین زده شده است.*

واگن آسیب دیده قطار اهواز - تهران بر اثر حمله هوایی جنگنده های عراق به ایستگاه راه آهن هفت تپه

* دفتر فرماندهی سپاه دوم نیروی زمینی سپاه پاسداران چند روز بعد در گزارشی درباره میزان خسارت‌ها و تلفات این حمله نوشته است: بر اثر حمله هوایی عراق به یک قطار مسافربری که در ایستگاه هفت تپه توقف کرده بود تعداد ۵ واگن به طور صددرصد تخریب و به ۳ واگن خساراتی وارد شده است. بر اثر اصابت ترکش به قطار باری حامل مهمات خمپاره ۸۱ میلی متری و نارنجک تفنگی و گلوله توپ، تعداد ۴ واگن از قطار باربری منهدم و به ۲ واگن خساراتی وارد شد. در این حمله تعدادی از خانه‌های کارگران راه آهن که در نزدیکی ایستگاه بودند تخریب گردید و ۶۰ شهید و ۲۷۰ مجروح به جای ماند. [سند شماره ۳۱۵۹۰۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از دفتر فرماندهی سپاه دوم نیروی زمینی به فرماندهی قرارگاه و یگان‌ها، ۱۳۶۵/۲/۲۹، ص ۴] همچنین خبرنگار خبرگزاری جمهوری اسلامی گزارش داد که در میان شهدای این حادثه مادری را مشاهده کرده است که هنوز فرزند خردسالش را در آغوش دارد و تشخیص هویت این مادر به دلیل شدت جراحات به دشواری امکان پذیر است. بر اساس این گزارش اجساد متلاشی شده تعدادی زن و کودک در میان واگن‌های سوخته این قطار مسافربری مشاهده می شد که تشخیص هویت آنها امکان پذیر نبود. شاهدان عینی این حادثه می گویند هنگام حمله هواپیماهای دشمن به این قطار، مادری را مشاهده کردند که به شدت مجروح شده بود، اما با نگرانی و هراس فرزند خردسال خود را که از ناحیه سر خونریزی شدیدی داشت در آغوش گرفته و به هر سو می دوید، اما فرزند خردسال وی لحظاتی بعد به شهادت رسید. [روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۳]

در پایان گزارش واحد حفاظت اطلاعات سپاه جنوب به نقل از منابع اطلاعاتی تصریح شده است که حمله دشمن به ایستگاه مذکور، احتمالاً بنا بر اطلاعاتی که از عوامل خود فروخته درباره حضور رزمندگان در قطار، وجود قطار حامل مهمات و نیز زمان توقف آن کسب شده، صورت گرفته است.^{۳۲} آخرین گزارش رسیده به خبرگزاری جمهوری اسلامی در ساعت ۱۹:۵۰، حاکی است که ۵ واگن قطار مسافربری کاملاً سوخته و بقیه واگن‌ها نیز تا زمان مخابره خبر در حال سوختن بوده‌اند.^{۳۳}

۲۴۵

به تلافی حملات هوایی عراق به مناطق غیرنظامی و تأسیسات اقتصادی ایران، نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی تأسیسات نفتی عراق در استان کرکوک، مواضع ارتش این کشور در منطقه فکه و فرودگاه موقت در شهر دینا را بمباران و تلفات و خساراتی به دشمن وارد کرد. هواپیماهای عراقی نیز امروز، به مناطقی از استان‌های خوزستان، آذربایجان غربی و کردستان تجاوز کردند و در یک مورد بمباران، ۲ تن از افراد غیرنظامی را به شهادت رساندند. علاوه بر این درباره احتمال حمله هوایی به تأسیسات استان باختران هشدار داده شد.

هواپیماهای جنگنده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در ساعت ۱۶:۰۴ امروز، در یک عملیات برون مرزی که با رمز "یا محمد (ص)" آغاز شد توانستند مجموعه بهره‌برداری جدید نفت عراق در ۲۱ کیلومتری جنوب غربی شهر کرکوک را بمباران و آن را به آتش بکشند. خبرگزاری جمهوری اسلامی به نقل از سرهنگ خلبان هوشنگ صدیق فرمانده نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی، گزارش داد: «در این عملیات که به تلافی حملات هوایی عراق به تأسیسات اقتصادی کشورمان انجام شد، مرکز کنترل تأسیسات جدید بهره‌برداری نفت کرکوک به میزان صد درصد نابود شد.»^{۳۴*}

همچنین بنا بر گزارش قرارگاه خاتم‌الانبیا (ص)، هواپیماهای ایران در ساعت ۵:۲۰ و ۶:۴۵ با مباداد امروز، مواضع نیروها و تجهیزات زرهی و پارک موتورهای دشمن را در شمال غرب منطقه عملیاتی فکه بمباران و خساراتی به آنها وارد کردند.^{۳۵}

از سوی دیگر به گزارش ستاد مشترک ارتش، ساعت ۶:۴۰ صبح امروز، جنگنده‌های عراقی اطراف قرارگاه عملیاتی عین‌خوش در جبهه جنوب را بمباران کردند.^{۳۶}

در همین حال قرارگاه عملیاتی حمزه سیدالشهدا (ع) اعلام کرد: ساعت ۱۶ امروز، هواپیماهای عراقی اطراف شهرک کوپر واقع در محور پیرانشهر - سردشت و محل استقرار عشایر منگوری پیرانشهر را بمباران کردند که بر اثر آن ۲ غیرنظامی به شهادت رسیدند.

در ساعت‌های ۱۶ و ۱۸:۳۰ به حریم هوایی شهرستان زیوه، پادگان جلدیان و شهر پیرانشهر تجاوز شد که هواپیماهای دشمن با آتش پدافند هوایی رزمندگان مواجه شده و بدون اجرای عملیاتی

* خبرگزاری فرانسه به نقل از سخنگوی نظامی عراق با تکذیب هدف قرار گرفتن تأسیسات مذکور گفت: «هواپیماهای ایرانی امروز، وارد حریم هوایی عراق شدند، ولی بر اثر شلیک دفاع (پدافند) ضد هوایی بدون دستیابی به هدف‌های خود، بازگشتند و تنها در بمباران هواپیماهای مهاجم ایرانی، یک تیر برق صدمه دید.» [خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۷، ۱۳۶۵/۲/۲۶، ص ۵، بغداد - خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۵/۲/۲۵]

گریختند و فقط در یک مورد راکت‌های خود را در بیابان‌های اطراف پیرانشهر شلیک کردند.^{۳۷} رکن ۲ ژاندارمری جمهوری اسلامی، با اعلام اینکه هواپیماهای عراقی به تازگی چندین سد تولید برق و تأسیسات و منابع اقتصادی شهرستان باختران را شناسایی کرده‌اند، در خصوص احتمال حمله هوایی به این منطقه در روزهای آینده هشدار داد.^{۳۸}

۳۴۶

نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران امروز، ۳ کشتی تجاری را در خلیج فارس بازرسی کرد. از سوی دیگر، یک قایق ایرانی در اطراف اسکله العمیه به دست دشمن افتاد و سرنشین آن اسیر شد. ستاد مشترک ارتش در بیانیه نظامی شماره ۲۴۷۰، درباره فعالیت امروز نیروی دریایی اعلام کرد که واحدهایی از این نیرو، ۳ کشتی تجاری را در محدوده تنگه هرمز شناسایی و بازرسی کرده‌اند و پس از اطمینان از اینکه کالایی برای عراق حمل نمی‌کنند به آنها اجازه ادامه مسیر دادند.^{۳۹} خبرگزاری فرانسه از لندن نیز به استناد اخباری که به سرویس‌های اطلاعاتی کشتیرانی شرکت بیمه لویدز لندن رسیده گزارش داد: نیروی دریایی ایران در خلیج فارس یک کشتی کاتینربر انگلیسی موسوم به کلمبیا استار را رهگیری کرد و پس از دو ساعت تجسس اجازه داد تا به راه خود ادامه دهد.^{۴۰} از سوی دیگر، بنا به اعلام واحد اطلاعات ستاد مشترک ارتش، در ساعت ۸:۴۸ روز جاری، برج دیدبانی عراق مستقر در سکوی العمیه اعلام کرد که یک قایق کوچک ایرانی با یک نفر سرنشین در اطراف سکوی مزبور به اسارت یگان‌های نیروی دریایی عراق درآمده است.^{۴۱}

۳۴۷

درحالی‌که دولت کویت استفاده نظامی عراق از جزیره بوبیان کویت را انکار می‌کند، واحد اطلاعات قرارگاه نوح سپاه از فعالیت‌های نیروی دریایی عراق در این جزیره و بهره‌برداری نظامی از آن، علیه ایران گزارش جامعی تهیه کرده است. علی فدوی مسئول واحد اطلاعات قرارگاه نوح سپاه، امروز، در گزارشی هفت صفحه‌ای به قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) از همکاری تنگاتنگ دولت کویت با رژیم بعثی عراق علیه ایران خبر داد. در این گزارش که مربوط به تحرکات ارتش عراق در مقطع زمانی ۱۳۶۴/۱۲/۱۸ تا ۱۳۶۵/۱/۳۰ است به انواع فعالیت‌های نظامی ارتش عراق در جزیره بوبیان اشاره شد و درباره آثار منفی ادامه بهره‌برداری دشمن از این جزیره علیه رزمندگان هشدار داده شده است. در بخش‌هایی از این گزارش آمده است: جزیره بوبیان متعلق به کشور کویت است و بعد از عملیات والفجر ۸ به دلیل موقعیت جغرافیایی خود از اهمیت نظامی ویژه‌ای برخوردار شد. یکی از مزایای این جزیره داشتن دیدی کامل بر روی نیروهای ایرانی مستقر در منطقه فاو می‌باشد. متأسفانه مدتی است که شاهد استفاده چشم‌های نامحرم از این دیدگاه بر روی نیروهای خودی هستیم و برخلاف تکذیب دولت کویت در استفاده دولت عراق از جزیره بوبیان، شواهد و دلایل انکارناپذیری مبنی بر دروغ‌گویی

دولت کویت درخصوص دراختیارگذاشتن این جزیره به عراق وجود دارد که در این باره گوشه‌ای از اسناد و شواهد مستند و ضبط شده بدین صورت ارائه می‌گردد:

- در تاریخ ۱۳۶۴/۱۲/۱۸، یک فروند ناوچه دشمن بعثی با استفاده از سواحل بویان، علیه رزمندگان اجرای آتش کرد. این حرکت در چندین بار ثبت شده است.
- در تاریخ ۱۳۶۵/۱/۳ از ساعت ۱۷:۵۰ تا ۱۸:۱۰، تعداد ۱۲ فروند هواپیمای دشمن از فضای جزیره بویان به طرف نیروهای اسلام آمده و اقدام به بمباران شیمیایی کردند.^{۴۲*}

* در گزارش قرارگاه نوح درباره بهره‌برداری عراق از جزیره بویان بیش از ۲۰ نمونه آمده است که در اینجا به چند نمونه آن اشاره می‌شود:

- در تاریخ ۱۳۶۵/۱/۷، هنگامی که یک شناور دشمن در خور عبدالله هدف آتش نیروهای خودی قرار گرفت، فعالیت دشمن بعثی از جزیره بویان گسترش پیدا کرد به طوری که اولاً، شناور دشمن خود را به سواحل بویان کشاند و در آنجا به گل نشست. ثانیاً، مشاهده شد که یک فروند هاورکرافت عراق از بویان به طرف آن شناور حرکت کرده بود و پس از هدف قرار گرفتن در چند رفت و برگشت بالاخره روی جاده ساحل جزیره رفته و بعد از مدتی از آنجا عازم ام‌القصر شد.
- در تاریخ ۱۳۶۵/۱/۷، به دنبال انهدام یکی از ناوچه‌های عراقی به دست نیروهای اسلام در خور عبدالله، تعداد ۲۴ تن از نیروهای عراقی زخمی شدند که به جزیره بویان منتقل و از آنجا به وسیله یکی از اتوبوس‌های ارتش کویت به بیمارستان منتقل شدند.
- وقتی که هواپیماهای عراقی بر آسمان بویان پرواز می‌کنند به وسیله بی‌سیم با کد ۵۹۱۰۰ به واحدهای مستقر در بویان اطلاع داده می‌شود که هواپیماهای دوست است (یعنی عراق) و هرگاه هواپیماهای ایرانی باشند با لفظ دشمن و با رمز (۱-۶) بیان می‌شود.
- زمانی که قایق‌های عراق نزدیک بویان می‌شوند، رمز (فاضل ۱-۱) به واحدهای مستقر در بویان اعلام می‌شود که معنی آن این است که قایق دوست می‌باشد.

در ادامه گزارش، موارد دیگر استفاده عراق از جزیره بویان چنین بیان شده است:

۱. استفاده دشمن از سواحل بویان برای تردد شناورهای در خور عبدالله و عبور برای رسیدن به سکوها البکر و العمیه.
 ۲. استفاده کامل از فضای جزیره بویان برای مانور هواپیماها و حمله به ایران.
 ۳. استفاده دشمن از بویان به عنوان محل امنی که از آتش دوربرد رزمندگان در مواقع خطر در امان خواهند بود.
 ۴. استفاده دشمن از بویان برای دیدبانی و شناسایی مواضع رزمندگان با استفاده از دکل و دیده‌وری.
 ۵. استفاده دشمن از جزیره بویان قبل از عملیات والفجر ۸، برای پرتاب موشک‌های آگزوست به سمت شناورهای دریایی ایران به وسیله بالگردهای سوپرفرلئون.
 ۶. شناسایی سواحل خودی خور عبدالله با هواپیماهای بی‌سی ۷ و بالگردهای شناسایی.
 ۷. بازدید فرماندهان نظامی عراق به وسیله بالگردها از فعالیت رزمندگان در رأس البیشه.
- و در بخش دیگر این گزارش، مشکلات و تبعات منفی بهره‌برداری ارتش بعث عراق از جزیره بویان کویت بر فعالیت رزمندگان چنین ذکر شده است:

۱. تأمین نکردن پدافند هوایی از سمت جنوب منطقه عملیاتی و ضربه‌پذیری از این نقطه از راه هوا.
۲. نبود کنترل کافی بر روی خور عبدالله در حاشیه مرزی که در اختیار نیروهای خودی قرار دارد.
۳. ضربه‌پذیری از آبراه خور عبدالله از جانب سواحل بویان و استفاده دشمن از این ساحل به عنوان بنه نظامی در موقع تک دریایی بر رزمندگان.
۴. در معرض دید بودن تردها و نفرات و امکانات و آرایش نیرو از سمت بویان و استفاده دشمن از این موارد.
۵. احتمال تک دریایی - هوایی دشمن علیه رزمندگان با استفاده از نیروهای هوایرد از ناحیه بویان. [سند شماره ۱۳۸۵۸

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: اطلاعات قرارگاه نوح^(ع) سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۴]

۳۴۸

ایجاد درگیری، تجمع و آماده‌شدن برای حمله به پایگاه رزمندگان، تبلیغ با هدف جلوگیری از رفتن جوانان به خدمت سربازی، افزایش دستمزد اعضا و تأسیس دفتر در خاک عراق، از جمله فعالیت‌های امروز گروه‌های ضدانقلاب در شهرهای مختلف دو استان آذربایجان غربی و کردستان است.

به گزارش شهربانی استان کردستان در یک درگیری میان نیروهای خودی و افراد کومه‌له در روستای دره‌قوله از توابع دیواندره، ۲ نفر از عوامل این گروه زخمی شدند.^{۴۳} از سوی دیگر، بنا بر اعلام فرمانداری شهرستان مریوان، عناصر گروه رزگاری در منطقه اورامانات پس از ورود به خاک ایران به کمین رزمندگان برخوردند که یک نفر از آنان کشته شد و بقیه فرار کردند.^{۴۴} در سردشت، نیروی ویژه سپاه با کمین گروهی از افراد حزب دمکرات (هیزکیارنگ) مواجه و با آنها درگیر شد، در نتیجه یکی از نیروهای سپاه مجروح شد.^{۴۵}

واحد اطلاعات سپاه پیرانشهر نیز اعلام کرد که یک گروه از هیزهای قندیل، افشین، زمزیران مریوان و کیارنگ با استعداد بیش از ۱۵۰ نفر در جنگل الواتان تجمع کرده‌اند و قصد دارند در روزهای آینده یک سری عملیات در جاده پیرانشهر - سردشت و پایگاه‌های منطقه اجرا کنند.^{۴۶} فرماندار شهرستان بانه به نقل از منابع اطلاعاتی گزارش داد: چته‌های حزب منحل‌ه دمکرات به استعداد ۷۰ نفر، مسلح به سلاح‌های سبک و تحت فرماندهی سیدابراهیم امروز، به روستای بلو رفته و پس از خوردن شام، برای مردم در خصوص نرفتن جوانان به سربازی سخنرانی کردند.^{۴۷*} همچنین درحالی‌که فرمانداری سقز از باج‌گیری ۳۵۰ هزار ریالی افراد حزب دمکرات از اهالی روستای خوشه خبر داد، سپاه اشنویه در گزارشی خاطر نشان کرد که رهبران این حزب با هدف جذب بیشتر نیرو، اقدام به افزایش حقوق ماهیانه نیروهای تشکیلاتی و نظامی خود کرده‌اند.^{۴۸} از سوی دیگر با گسترش همکاری گروه‌های ضدانقلاب با رژیم عراق، نیروهای اطلاعاتی محور فجر تحت امر قرارگاه نجف گزارش دادند که سازمان چریک‌های فدایی خلق و حزب کومه‌له در روز ۱۳۶۵/۲/۲۴، در شهر سلیمانیه عراق، اقدام به تأسیس دفتر کردند.^{۴۹}

۳۴۹

درحالی‌که نماینده حزب دمکرات عراق (باززانی‌ها) در گزارشی به فرمانده گردان ۱ تیپ ۳ نهد ارتش جمهوری اسلامی از اجرای عملیاتی مهم در استان کرکوک عراق علیه نیروهای صدام و تسلط بر بخشی از این استان و ضربه به قوای دشمن خبر داده است، رکن ۲ ارتش از همکاری

* این فرمانداری چند روز قبل (۱۳۶۵/۲/۱۷)، در گزارشی مشابه به معاونت سیاسی استانداری کردستان تصریح کرد که حزب منحل‌ه خبات به استعداد ۵ نفر، مسلح به سلاح سبک و به فرماندهی حمزه عبدالله فرجی و ابوبکر نادری شبانه وارد روستای بوئین‌علیا شده و با جمع کردن مردم برای آنان درباره نرفتن جوانان به سربازی سخنرانی و سپس به طرف روستای سورن حرکت کردند. [سند شماره ۳۳۹۷۶۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرماندار بانه، ۱۳۶۵/۲/۲۴]

یک حزب قدرتمند کرد عراقی با ضدانقلابیون فراری ایران برای حمله به ایران گزارش داد. در گزارش شوکت بارزانی نماینده کما ۱، درخصوص عملیات انجام شده ادعا شده است: «در پی یک نقشه از پیش طرح ریزی شده و موفقیت آمیز و برای ضربه زدن به صف مزدوران جاشی و سست کردن نیرو و مقاومت آنها در مناطق عملیاتی والفجر ۹ و والفجر ۲ و منطقه عملیاتی قادر و بالاخره ایجاد بدبینی و اختلاف بین آنان و ارتش و دیگر ارگان‌های نظامی رژیم بعثی صهیونیستی صدام، نیروهای پیشمرگان شاخه ۱ بعد از هماهنگی با گردان‌های سبک، جاش‌های تحت فرماندهی (جعفر بیسفکی) در یک عملیات فوق‌العاده مهم و بی‌نظیر که در مورخ ۱۳۶۵/۲/۲۴ به مورد اجرا درآمد، نیروهای دشمن مستقر در بخش‌داری مانگیش و قصبه باگیرا را با تمام پایگاه‌ها و ادارات و مؤسسات آن را تحت حملات شدید خود قرار دادند و توانستند ضمن وارد آوردن خسارت‌های بسیار سنگین جانی و مالی بر دشمن، بخش‌داری مانگیش و باگیرا را که از موقعیت استراتژیک و بسیار حساس جاده مواصلاتی در منطقه استان دهوک به شمار می‌آید به‌طور کامل آزاد سازند و تمام راه‌های منتهی به این منطقه را به کنترل خود دریاورند، به‌طوری‌که اکنون خطوط ارتباطی زمینی بسیاری از شهرها مثل سرسنگ، سواره توکا و عمادیه با استان دهوک قطع گردیده [است].»

بنا به اطلاعات اولیه تعدادی زره‌پوش و نفربر و انواع مختلف خودرو و اسلحه و دستگاه‌های متنوع و وسایل نظامی بسیاری به غنیمت پیشمرگان ما درآمده است و تمام مقاومت دشمن در این منطقه سرکوب گردیده همچنین تاکنون تعداد ۳۳ تن از افراد دشمن به‌دست پیشمرگان اسیر شده‌اند.* ... صدها تن از مسلحین [نیز] که قبلاً با رژیم بعث همکاری می‌کردند تحت فرماندهی (سیف‌الله سلیم بیسفکی) با کلیه جنگ‌افزارهای مربوطه، به پیشمرگان ما ملحق شده‌اند که با آغوش باز پذیرفته شده و از آنها استقبال گرم به عمل آمد که هم‌اکنون دوش‌به‌دوش برادران پیشمرگ خود علیه رژیم صدامی به نبرد می‌پردازند.^{۵۰}

در عین حال، واحد اطلاعات قرارگاه عملیاتی ارتش جمهوری اسلامی در غرب به نقل از منابع** خود، به فرمانده گروه رزمی ۱۲۸ و فرمانده قرارگاه تاکتیکی ارتش در مریوان و فرمانده قرارگاه نجف سپاه پاسداران خبر داد که به دستور صدام حسین رئیس‌جمهور عراق، تعداد ۴ هزار نفر از نیروهای عراق با پیشمرگان جلالی*** و ضدانقلاب رزگاری متحد شده‌اند که در منطقه نوسود و توابع آن شامل شمشیر، درآورده، کمر سیاه و پایگاه‌های نوسود دست به یک حمله ناگهانی علیه مواضع رزمندگان ایران بزنند.^{۵۱}

* اسامی ۳۳ اسیر در این گزارش ذکر شده است که شامل ۶ سرگروه‌بان پلیس، ۱۰ گروه‌بان پلیس و ارتش، ۴ ستوان، ۱۱ سرباز و ۲ کارمند پلیس هستند.

** در سند مذکور ارزیابی با عنوان "احتمالاً صحت دارد" قید شده است.

*** احتمالاً منظور، نیروهای حزب اتحادیه میهنی کردستان عراق به رهبری جلال طالبانی می‌باشد.

۳۵۰

در پایان جلسه امروز هیئت دولت، نخست‌وزیر در واکنش به حمله هوایی عراق به قطار مسافربری، اعلام کرد که حمله عراق بدون پاسخ نخواهد ماند. وی ردپای سازمان مجاهدین خلق (منافقین) را در جاسوسی و همکاری با رژیم عراق در این اقدام محرز دانست.

هیئت دولت عصر امروز، به ریاست میرحسین موسوی نخست‌وزیر، تشکیل جلسه داد. در این جلسه گزارشی از اوضاع مناطق فکه و پیچ‌انگیزه به هیئت دولت داده شد. به نوشته روزنامه جمهوری اسلامی در پایان جلسه نخست‌وزیر مواضع دولت را در ارتباط اقدام عراق به بمباران قطار مسافربری اعلام کرد و گفت: این حمله وحشیانه بی‌پاسخ نخواهد ماند. جنایاتی از این نوع، نشان می‌دهد که حل مشکل جنگ تحمیلی جز با نابودی صدام و حزب بعث عقلی عراق ممکن نیست. وی افزود: در این گونه عملیات‌ها که مردم غیرنظامی و بی‌گناه شهید می‌شوند رد پای جاسوسی منافقین کاملاً پیداست و مطابق مدارکی که در دست دولت است منافقین که در اهداف خود دچار یأس شده‌اند امروز، به صورت جاسوسان کثیف علیه مردم کشور خود با دشمن همکاری می‌کنند و لازم است وزارت اطلاعات، مردم را در جریان این اتحاد شوم منافقین با صدام و شاه حسین و سایر دول مرتجع منطقه قرار دهند.

میرحسین موسوی همچنین تأکید کرد که ایران، رژیم صدام را از این جنایت پشیمان خواهد کرد و در نقطه‌ای که انتخاب می‌کند انتقام شهدای بی‌گناه را خواهد گرفت.^{۵۲}

۳۵۱

ستاد تبلیغات جنگ با صدور بیانیه‌ای، ضمن محکوم کردن حمله عراق به قطار مسافربری ایران، خواستار واکنش مجامع بین‌المللی به این جنایت شد.

در بخشی از بیانیه این ستاد آمده است: «حکام ناجوانمرد بغداد امروز، سلسله جنایت خود در طول پنج سال گذشته را کامل کردند. بعضی‌ها در این مدت، مناطق مسکونی شهرهای ایران را بمباران [کرده] و به موشک بستند. سلاح‌های شیمیایی را در صحنه جنگ به کار گرفتند. هواپیماهای مسافربری ما را سرنگون ساختند، راه‌های آبی تجاری را ناامن کردند. وسائط نقلیه مسافربری را هدف قرار دادند و در آخرین جنایت خود یک قطار مسافربری را که از اهواز عازم تهران بود بمباران کردند و جنایت عظیم دیگری مرتکب شدند. اینک بر همه جهانیان حجت تمام شده است. ... مردم مسلمان ایران اینک متحیرند که چه قدرت‌هایی بر سازمان‌های بین‌المللی و مجامع جهانی مدعی دفاع از حقوق بشر، حاکمیت دارند که در مقابل این جنایت مهر سکوت بر لبان خود می‌زنند. آیا سلسله جنایات حکام بعضی در طول پنج سال گذشته، مدارک و مستندات آشکار و مبرهنی برای محکومیت این رژیم در مجامع بین‌المللی نیست. به نظر ما سکوت و مماشات بیش از این جایز نیست. اینک برعهده مجامع بین‌المللی مدعی دفاع از حقوق انسان‌هاست که در قبال این همه جنایت اقدام و از خود عکس‌العمل نشان دهند.»^{۵۳}

۳۵۲

هیئت وزیران امروز، آیین‌نامه "ستاد مرکزی امداد و درمان جنگ" و همچنین اختصاص منابع مالی برای تقویت سپاه پاسداران و ژاندارمری را تصویب کرد. وزیر فرهنگ و آموزش عالی نیز از آمادگی برای افزایش سهمیه خانواده شهدا در دانشگاه‌ها خبر داد.

در مقدمه آیین‌نامه ستاد مرکزی امداد و درمان جنگ، دلیل تشکیل این ستاد چنین ذکر شده است: «باتوجه به رهنمودهای پیامبرگونه امام امت در خصوص جنگ و از آنجایی که نیروهای نظامی و دست‌اندرکار جنگ به‌تنهایی قادر به تأمین نیازهای امدادی، بهداشت و درمانی جبهه‌ها و مراکز درمانی وابسته به آنها نمی‌باشند، لذا به‌منظور هماهنگ‌نمودن برنامه کلیه ارگان‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط جهت ارائه خدمات امدادی و درمانی - بهداشتی به رزمندگان اسلام، ستاد امداد و درمان جنگ با شرح وظایف تشکیل می‌گردد تا نیروها و امکانات با سیاست واحد و به‌طور هماهنگ به کار گرفته شوند.» در آیین‌نامه یادشده اهداف تشکیل این ستاد چنین مشخص شده است: «۱. هماهنگی و نظارت بین ارگان‌ها و نهادهای عمل‌کننده و تدارک‌کننده در امر بهداشت و درمان جنگ و فعال‌نمودن آنها. ۲. هماهنگی در برنامه‌ریزی جهت تأمین نیرو و تجهیزات امدادی بهداشتی موردنیاز جنگ. ۳. هماهنگی و نظارت و پیگیری امور مجروحین در حین عملیات و ادامه درمان آن. ۴. پیگیری و جمع‌آوری تجارب امدادی، بهداشتی و درمانی جنگ.»

در آیین‌نامه مذکور شرح وظایف ستاد، تشکیلات و چگونگی تأمین اعتبارهای مالی موردنیاز این ستاد نیز مشخص شده است.^{۵۴}

هیئت وزیران همچنین مبلغ ۲۰ میلیارد ریال به‌منظور تقویت بنیه نظامی و عملیات فوق‌العاده سپاه پاسداران و ۵ میلیارد ریال برای عملیات نظامی فوق‌العاده ژاندارمری اختصاص داد. وزیر فرهنگ و آموزش عالی نیز مصوبه شورای مرکزی دانشگاه‌ها را به اطلاع هیئت وزیران رساند. بر مبنای این مصوبه مسئولان دانشگاه‌ها در لیبیک به توصیه اخیر امام در مورد فرزندان معظم شهدا، آمادگی خود را برای افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها به میزان ۵ درصد و اختصاص آن به این عزیزان اعلام کردند.^{۵۵}

۳۵۳

وزیر امور خارجه ایران در ملاقات با رئیس کل عملیات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، ضمن انتقاد از عملکرد این کمیته در مأموریت‌های خود، خواستار ارزیابی جدید و دقیق‌تری از موقعیت فعلی جنگ ایران و عراق، پیگیری وضعیت اسرای ایرانی به‌ویژه محمدجواد تندگویان وزیر نفت، شفافیت در موضع‌گیری درباره حمله عراق به مناطق مسکونی، تهدید امنیت هوایی و کاربرد سلاح‌های شیمیایی شد. آندره پاسکیه رئیس کل عملیات بین‌المللی صلیب سرخ، که به‌دنبال تسلیم نامه‌ای از سوی کمیته مبنی بر اظهار تأسف از اختلاف نظرها در گذشته و آمادگی برای همکاری مجدد با جمهوری اسلامی ایران بر مبنای تفاهم متقابل به تهران آمده است، صبح امروز، با علی‌اکبر ولایتی وزیر امور خارجه ایران، ملاقات کرد.

به گزارش روابط عمومی وزارت امور خارجه، ولایتی در این دیدار ضمن اشاره به مسائلی که در گذشته با این کمیته وجود داشته، درباره مواضع نادرست این کمیته گفت: «جمهوری اسلامی ایران یک کشور انقلابی است و مردم ما در مورد مواضع سازمان‌های بین‌المللی و کشورهای دیگر بسیار حساس‌اند. اینها مردمی هستند که علی‌رغم همه مشکلات و خسارات مالی و جانی با قدرت و استقامت به مقاومت خود علیه تجاوز عراق ادامه می‌دهند و صلیب‌سرخ باید این احساسات را درک کند و براساس آنچه که در گذشته پیش آمده ارزیابی جدیدی از موقعیت فعلی داشته باشد.» ولایتی در ادامه با اشاره به بدرفتاری با اسرای ایرانی و نیز ابهام از وضعیت آنها در بازداشتگاه‌های عراق تصریح کرد: «اسرای ما در عراق وضعیت بدی دارند. بسیاری از اسرا هنوز ثبت‌نام نکرده‌اند و لیست مفصلی از مفقودین به شما ارائه شده است که لازم است اقدام جدی در مورد آنها صورت گیرد.» وی در مورد سرنوشت محمدجواد تندگویان وزیر نفت و همراهان وی خاطرنشان کرد: «پس از گذشت چند سال، ما هنوز اطلاعی از ایشان نداریم. علاوه بر این با اسرای ما به شدت بدرفتاری می‌شود اینها مسائلی است که ما علاقه‌مندیم صلیب‌سرخ بتواند به‌طور جدی پیگیری نماید.» وزیر امور خارجه ایران همچنین راجع به سایر مقررات انسانی بین‌المللی و توقع جمهوری اسلامی ایران از صلیب‌سرخ گفت: «اگر شورای امنیت سازمان ملل به‌لحاظ سیاسی بودن ماهیت آن و نفوذ ابرقدرت‌ها همیشه نتواند در مورد مسائلی نظیر حمله به مناطق مسکونی، تهدید امنیت هوایی و کاربرد سلاح‌های شیمیایی به‌طور قاطع و مستمر موضع‌گیری نماید و اقدامات عملی برای مقابله با نقض مکرر و صریح مقررات بین‌المللی در این زمینه‌ها پیش‌بینی نماید برای صلیب‌سرخ با سابقه طولانی‌تر و با اهداف اعلام‌شده غیرسیاسی این ملاحظات نمی‌بایست وجود داشته باشد.» رئیس کل عملیات کمیته بین‌المللی صلیب‌سرخ در پاسخ اعلام کرد: «صلیب‌سرخ اصلاً قصد ندارد و مایل نیست که خارج از محدوده مسئولیت خود عمل نماید. جنگ ممکن است به طول بینجامد، ولی صلیب‌سرخ علاقه‌مند است بتواند فعالیت‌های خود را در ارتباط با اسرا ادامه دهد.» پاسکیه همچنین گزارشی از فعالیت‌های صلیب‌سرخ در خصوص اسرای ایرانی و پیگیری اسرای مفقود مطرح کرد و درباره اسارت وزیر نفت افزود: دستگیری تندگویان و همراهان وی که در حال حاضر اسیر هستند یک واقعیت ثبت‌شده است و صلیب‌سرخ به تلاش خود برای ملاقات با آنها ادامه خواهد داد. وی در خاتمه این دیدار، فعالیت‌های صلیب‌سرخ درباره جلب توجه عمومی در مقابل کاربرد سلاح‌های شیمیایی را برشمرد و وعده داد صلیب‌سرخ در مورد حمله به مناطق مسکونی نیز به‌لحاظ ارتباط مستقیم‌تر آن با این سازمان فعالیت‌های بیشتری را در حمایت از افراد غیر نظامی به عمل آورد.^{۵۶}

سخنگوی وزارت امور خارجه ایران در واکنش به بیانیه امروز کاخ سفید امریکا، خاطرنشان کرد که عراق و امریکا عامل اصلی تشنج در خلیج فارس هستند و ایران مصمم به از بین بردن عامل تشنج در منطقه است.

در پاسخ به بیانیه کاخ سفید مبنی بر تهدید منافع امریکا در صورت بسط دامنه جنگ عراق و ایران و حمله به نفتکش‌ها در خلیج فارس، سخنگوی وزارت امور خارجه ایران این بیانیه را بازی تبلیغاتی هیئت حاکمه امریکا برای تصویب فروش سلاح بیشتر به کشورهای منطقه دانست و گفت: «امروز، مردم آزاداندیش دنیا، می‌دانند که تنها عامل تشنج در خلیج فارس و آغازگر حمله به نفتکش‌ها رژیم متجاوز عراق بوده است که با پشتیبانی سیاسی و نظامی و چراغ سبز استکبار جهانی، خاصه امریکا در جهت افزایش تشنج در منطقه عمل می‌نماید.» به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی سخنگوی وزارت امور خارجه با تأکید بر اینکه امنیت خلیج فارس، به عهده کشورهای منطقه است و امریکا حق هیچ‌گونه دخالت و اظهار نظری ندارد، افزود: امریکا و متحدانش از یک سو عراق را در حمله به نفتکش‌ها در خلیج فارس یاری می‌کنند و از سوی دیگر، به بهانه افزایش تشنج در منطقه و حفظ امنیت سعی در فروش سلاح و حضور بیشتر در منطقه را دارند که این خود عاملی برای ناامن کردن منطقه می‌باشد، لذا جمهوری اسلامی ایران ضمن گوشزد به ملت‌ها و کشورهای منطقه با این توطئه‌ها مقابله کرده و این را حق مسلم خود می‌داند که به هر طریق ممکن به دفاع از خود ادامه داده و با ازین‌بردن عامل تشنج در منطقه، مسئله را خاتمه دهد.^{۵۷}

۳۵۵

دادگاه لاهه در خصوص شکایت ایران از امریکا، به نفع ایران حکم داد. پس از گذشت مدت‌ها از دعوی مالی ایران و امریکا و شکایت ایران به دادگاه بین‌المللی لاهه در خصوص اقدام دولت امریکا به بلوکه کردن منابع مالی ایران، میرحسین موسوی نخست‌وزیر جمهوری اسلامی، در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام هاشمی رفسنجانی اعلام کرد که دادگاه لاهه حکمی مبنی بر پرداخت حدود پانصد میلیون دلار بدهی بانک‌های امریکایی به ایران را به نفع جمهوری اسلامی صادر کرده است.^{۵۸}

۳۵۶

نیروی دریایی امریکا به شناورهای سطحی و زیرسطحی در منطقه خلیج فارس و دریای عمان هشدار داد که از نزدیک شدن به شناورهای امریکایی از فاصله ۵ مایلی و بدون اطلاع قبلی پرهیز کنند. بخشی از اطلاعاتی که نیروی دریایی امریکا که امروز، منتشر شد چنین است:

«۱. نیروی دریایی ایالات متحده که در آب‌های بین‌المللی خلیج فارس، تنگه هرمز، خلیج عمان و دریای عرب شمال مدار ۲۰ درجه شمالی عمل می‌کنند، در حال اتخاذ تمهیدات دفاعی افزون‌تری در برابر تهدیدهای تروریستی می‌باشند. از کلیه کشتی‌ها و شناورهای سطحی و زیرسطحی خواسته می‌شود، پیش از شناسایی خود به محدوده شعاع ۵ مایلی نیروهای ایالات متحده نزدیک‌تر نشوند. نیروهای ایالات متحده به‌ویژه هنگامی که در آب‌های منحصر شده عمل می‌کنند، نسبت به ملاحظات دریانوردی مربوط به کشتی‌ها و شناورهای مجاور خود، حساس خواهند

بود. درخواست می‌شود به‌هنگام نزدیک شدن به ۵ مایلی نیروهای دریایی ایالات متحده، تماس رادیویی خود با آن نیروها را روی کانال ۱۶، یا ۲۱۸۲ کیلو هرتر حفظ نمایند.

کشتی‌ها و شناورهای سطحی و زیرسطحی که بدون تماس قبلی به شعاع ۵ مایلی نیروهای دریایی ایالات متحده نزدیک می‌شوند یا قصد آنها برای آن نیروها روشن نیست، ممکن است در معرض خطر تمهیدات دفاعی ایالات متحده قرار گیرند.

۲. این تمهیدات همچنین هنگامی به کار خواهد رفت که نیروهای ایالات متحده در حال عبور و مرور از تنگه هرمز یا در حال عبور بی‌ضرر از آب‌های سرزمینی بیگانه یا هنگام عمل کردن در این آب‌ها با تصویب دولت ساحلی، باشند.

۳. این اطلاعیه منحصرأً برای آگاهی از این است که تمهیدات دفاع از خود توسط نیروهای دریایی ایالات متحده اعمال خواهد شد. تمهیدات یادشده به‌گونه‌ای به اجرا درخواهد آمد که مانعی برای آزادی دریانوردی هیچ کشتی یا دولتی به وجود نیارد. ...»^{۵۹}

۳۵۷

به نوشته هفته‌نامه لویپوئن، تدارک مستمر و روحیه شهادت‌طلبی نیروهای ایران در منطقه فاو، مانع پیشروی عراق در جبهه فاو شده است و موقعیت کنونی ایران در جنگ، پیش‌درآمد فتوحات بعدی است. هفته‌نامه لویپوئن در شماره اخیر خود در مقاله‌ای درمورد جنگ ایران و عراق نوشت: «پاسداران جمهوری اسلامی در ناحیه وسیعی مستقر هستند که آذوقه، مهمات و نیروهای کمکی آنها هر شب از طریق اروندرود ارسال می‌شود. آنها شهادت را با آغوش باز می‌پذیرند، ذره‌ای عقب‌نشینی نمی‌کنند و تسلیم نمی‌شوند و به همین دلیل است که عراق نتوانسته است در این ناحیه پیشروی داشته باشد.»

به گزارش واحد مرکزی خبر از پاریس، خبرنگار لویپوئن از قول یک فرمانده عراقی، حمله قوای ایران به فاو را شرح داده و افزود: «سربازان عراقی کاملاً غافلگیر شده و مواضع عراق در هم کوبیده شده و صدام برای جلوگیری از پیشروی قوای ایران به سوی بصره و ام‌القصر آخرین امید خود یعنی گارد ریاست جمهوری را به میدان می‌فرستد.»

در ادامه این مقاله آمده است: «وضعیت کنونی جنگ برای ایرانیان سرچشمه امید و پیش‌درآمد فتوحات آینده محسوب می‌شود. درگیری‌های فاو ضربه روانی قابل ملاحظه‌ای بر رژیم عراق وارد کرده است و باوجود کوشش‌های مقامات عراقی برای کم‌جلوه‌دادن تلفات، اما اخبار آن با سرعت پخش می‌شود.»^{۶۰}

۳۵۸

محمدحسین هیکل با تأکید بر وجود ارتباط جدی میان جنگ ایران و عراق و اوضاع افغانستان، پیش‌بینی کرد که جنگ ایران و عراق تا مدت طولانی ادامه خواهد یافت.

روزنامه *الاتحاد* (چاپ ابوظبی) در شماره امروز خود به نقل از حسین هیکل روزنامه‌نگار مصری، نوشته است: «به عقیده من دامنه جنگ ایران و عراق توسعه نخواهد یافت و به کشورهای منطقه کشیده

نخواهد شد چراکه ایرانی‌ها دارای چنین نیرویی نیستند... خاتمه این جنگ مثل هر جنگ محلی دیگر می‌بایست با یک کنفرانس بین‌المللی صورت پذیرد و تلاش‌های بین‌المللی نخواهد توانست زمینه‌ای برای پایان این جنگ فراهم نماید. مگر آنکه تفاهم و همبستگی کاملی پیرامون اوضاع جاری افغانستان صورت گیرد، زیرا بسیاری از دلایل نشان می‌دهد که ارتباطی جدی بین جنگ ایران و عراق و آنچه که هم‌اکنون در افغانستان می‌گذرد وجود دارد... پیروزی عراق در این جنگ در واقع به معنی پیروزی اندیشه قومیت عربی همراه با نیروی نظامی بین ۴۰ تا ۵۰ تیپ رزمی با تجربه کافی برای جنگیدن خواهد بود... جنگ عراق و ایران برای مدت‌های طولانی ادامه خواهد یافت.^{۶۱}

۳۵۹

رئیس‌جمهور اسبق آمریکا ضمن حمایت از حمله به لیبی، بهترین راه اعمال فشار به لیبی را محاصره اقتصادی و دیپلماتیک اعلام کرد. رهبر حزب سوسیالیست دمکرات انگلیس نیز گفت برای ضربه زدن به سوریه، لیبی و ایران این کشورها باید تحریم دیپلماتیک و اقتصادی شوند. ریچارد نیکسون رئیس‌جمهور اسبق آمریکا، در مصاحبه‌ای با مجله نیوزویک گفت: «ما از ویتنام یک درس آموختیم، درسی از درس‌های بی‌شماری که می‌بایست بیاموزیم و آن اینکه دامن زدن به بحران‌ها باعث سرنگونی یک شخص فناتیک نمی‌شود.» وی افزود: «اگر قرار است بمباران صورت بگیرد باید ضربه کوبنده باشد.»

نیکسون اضافه کرد: «راه بهتری هم وجود دارد و آن روش محاصره اقتصادی و دیپلماتیک است که همه به آن پیوندند بازهم تصریح می‌کنم که همه به آن پیوندند، اگر متحدان امریکایی به این تحریم نپیوستند باید دست به تحریم و محاصره دریایی زد.» نیکسون خاطر نشان کرد: «اشتباه بزرگی هم رخ داده است، از طرفی ریگان می‌گوید اگر سوریه و ایران هم همین روش را داشته باشند ما آنها را بمباران می‌کنیم بعد وزارت خارجه امریکا می‌گوید خیر ما در این گونه فکرها نیستیم، این یک اشتباه است، ما نباید همیشه در مورد کارهایی که می‌خواهیم بکنیم مطلبی را اعلام کنیم.»^{۶۲}

از سوی دیگر، دیوید اون رهبر حزب سوسیال دمکرات انگلیس، امروز گفت: «دولت انگلیس باید جهت صدمه زدن به دولت‌های سوریه، لیبی و ایران یک طرح ضد تروریستی تحریم دیپلماتیک و اقتصادی علیه این کشورها اتخاذ کند.» به گزارش خبرگزاری یونایتد پرس، اون خاطر نشان کرد که برای صدمه زدن به دولت‌های یادشده ما باید در تجارت حتمی و قطع روابط دیپلماتیک متحمل خساراتی شویم. وی افزود: «یک حمله نظامی اسرائیل علیه سوریه در رابطه با دست داشتن در تروریسم بین‌المللی اشتباه و خطرناک خواهد بود.»^{۶۳}

ضمیمه گزارش ۳۳۹: بررسی علل عقب‌نشینی نیروهای خودی در عملیات منطقه پیچ‌انگیزه فرمانده لشکر ۷ ولی عصر (عج) در جلسه با فرماندهان نیروی زمینی سپاه در بررسی علل بروز مشکلات در عملیات منطقه پیچ‌انگیزه، سه عامل الحاق نکردن نیروها، پیچیدگی زمین و توجیه نبودن به منطقه را عمده‌ترین دلایل عقب‌نشینی ذکر کرد. در این جلسه که با حضور علی شمخانی فرمانده نیروی زمینی، علی فضل‌ی فرمانده لشکر ۱۰

سیدالشهدا^(ع)، عبدالمحمد رثوفی فرمانده لشکر ۷ ولی عصر^(عج)، و علی عبداللهی از مسئولان طرح عملیات قرارگاه خاتم الانبیا^(ص) برگزار شد، رثوفی با اعلام اینکه با وجود آمادگی ۴ گردان این لشکر برای انجام مأموریت، توجیه نبودن دقیق نیروها به منطقه و شناسایی ناقص از وضعیت دشمن مهم ترین عامل ناکامی بود، گفت: شناسایی در حد کلیات بود. حتی خود من که یک روز قبل، به خط رفتم نتوانستم دشمن را در سمت چپ خط حد مأموریتمان پیدا کنم. هرچه با دوربین نگاه کردم، عقب و جلو رفتم، نیروی ارتشی مستقر نبود، بچه‌های خودمان می دانستند سمت چپ یک مقدار مسئله دارد. رثوفی با اشاره به طرح مانور لشکر و استفاده از دو معبر برای نفوذ به مواضع عراقی‌ها افزود: در محور چپ یک گردان داخل کانال رفت، ولی به دلیل پیدانکردن نقطه شاخص، در طول مسیر گم شد و کسی هم برای راهنمایی نبود. یک محور هم وسط بود که فاصله‌اش با دشمن زیاد بود، بچه‌ها رفته بودند، ولی نتوانستند دشمن را پیدا کنند. دشمن به طور خیلی پراکنده، کمین‌های مختلف داشت و منطقه هم آلوده بود. بنابراین به آنها گفتیم تا صبح، همان‌جا بمانید تا هوا روشن شود. به محض روشنایی هوا، چشمتان که به سنگرهای دشمن افتاد یک دفعه هجوم برید. تقریباً ساعت ۵ صبح بود که گفتند دشمن بر ما مسلط است و سرمان را نمی توانیم از کانال بیرون بیاوریم. گفتیم کمی عقب بیایند، تا جایی که امکان ماندن است. از طرفی نیروها فکر کردند عقب نشینی است، لذا عقب آمدند. آقای محمدیان با آنها بود، با آنکه تیر خورده بود، می گفت به نیروها گفتیم هر جا می توانید بایستید، چاله بکنید و دفاع کنید، ولی عراقی‌ها از پشت، به سمت ما تیر می زدند و وضعیت طوری شد که قابل کنترل نبود. به گفته محمدیان اگر این گردان عقب هم نمی آمد، نمی توانستیم بمانیم، چون هم دشمن بچه‌ها را می زد و هم هیچ راه تدارکاتی برای نیروها نبود. در جریان این عقب‌نشینی ۲۰ الی ۲۵ نفر مفقود شدند. تعدادی از شهدا هم در کانال‌های دشمن جا ماندند. حدود ۱۵-۱۰ نفر هم مجروح شده بودند که گویا به اسارت دشمن درآمدند و ۱۰۰ مجروح دیگر نیز تخلیه شد. رثوفی با تمجید از روحیه جنگندگی نیروها ادامه داد: «البته آنها خوب جنگیدند، در بعضی جاها جنگ تن‌به‌تن بود، ولی آنچه در عقب‌نشینی تأثیر داشت، عدم الحاق نیروها بود. زیرا مابین دو گردان ۱/۵ کیلومتر فاصله افتاده بود. همچنین مسئله بعد، پیچ‌درپیچ بودن خط دشمن بود. [به‌علاوه شناسایی‌ها] ناقص انجام شد.»^{۶۴}

ضمیمه گزارش ۳۴۳: تحلیل تحرکات دشمن در مهران، فاو و جبهه‌های شمال غرب در جلسات متعدد فرماندهان سپاه تحرکات نیروهای عراقی در منطقه عمومی مهران، فاو و جبهه‌های شمال غرب از نیمه دوم فروردین ماه مورد توجه فرماندهان سپاه بود و اقداماتی برای شناسایی فعالیت نیروهای عراقی صورت گرفت، به طوری که در چند جلسه (از جمله جلسات ۲۷، ۲۸ و ۲۹ فروردین ۱۳۶۵) فرمانده نیروی زمینی با حضور سایر فرماندهان و مسئولان ارشد قرارگاه خاتم الانبیا^(ص) و قرارگاه کربلا، تحرکات دشمن را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند و تصمیماتی با هدف پیشگیری از تهاجم نیروهای عراقی اتخاذ کردند. بدیهی است گزارش‌های هشداردهنده منابع اطلاعاتی بر تصمیم‌گیری‌های فرماندهان بسیار مؤثر بوده است. بخش‌هایی از گفت‌وگو بین فرماندهان بدین شرح است:

بخشی از جلسه ۱۳۶۵/۱/۲۵

احمد غلامپور: اگر تأمین بمو را برقرار کند، دیگر کل آن جبهه را محکم می‌کند.
 خادم‌الحسینی: آقای ایزدی می‌گفت این (بیزل) را هم می‌گیرد (جلوتر از شاخ‌شمیران می‌آید).
 محمد پیشبهار: سورن را هم می‌گیرد. احتمال دارد که بیاید بگیرد.
 عزیز جعفری: سهار به سورن حمله کرده است؟
 خادم‌الحسینی: بله.

احمد غلامپور: برای سور می‌آید و اگر خیلی روداری کنیم، برای سورکوه هم می‌آید.
 سورکوه را راحت‌تر می‌آید. برای اینکه ما جاده آن را هم وصل کردیم.^{۶۵}

بخشی از جلسه ۱۳۶۵/۱/۲۷

شمخانی: بحث دوم ما، آفند است که آفند اصلی باشد. همین حالا عراق شروع به گازدادن از شمالی‌ترین نقطه [در مرز] کرده است، یعنی [زمین منطقه عملیاتی] والفجر ۹ را گرفت، والفجر ۴ را گرفت و دارد خودش را آماده می‌کند که ارتفاعات بلفت (منطقه نصر ۷) را بگیرد. در سردشت تمرکز نیرو دارد، در سورن تجمع نیرو دارد، پایین‌تر که می‌آید، روی مسلم‌بن‌عقیل عملیات انجام داد و گرفت، پایین‌تر منطقه محرم را گرفت و همین حالا

دارد آماده می‌شود که روی چنگوله عمل کند، روی مهران عمل کند، روی جزیره عمل کند و این سبک را ادامه خواهد داد. مجموعه تحولی که با این روحیه و در این پیشروی پیدا می‌کند، می‌خواهد این را به خط فاو بزند. بنابراین ما باید یک سیاست مشخص داشته باشیم تا جلوی این پیشروی‌ها را بگیریم. لازم است که یک فکر اساسی در پیشروی داشته باشیم. حالا هم برای عملیات‌ها اینجا [جبهه‌های میانی] آمدند و عراق کلی دارد تبلیغ می‌کند. [لازم است] یک عملیات بکنیم که حداقل این را متوقف کنیم و این تجربه بدی هم هست. اگر عراق قرار است هر جایی که عمل می‌کنیم بعد میدان جدیدی برای ما باز بکند، ما در عملیات آینده قطعاً مشکلاتی که خواهیم داشت بیشتر خواهد بود. چون در عملیات آینده، ما باید هم جزیره را نگه داریم، هم پد خندق را نگه داریم، هم هور را نگه داریم، هم والفجر ۸ را نگه داریم و هم عملیات آینده را بکنیم. اگر عراق در این تجربه، تجربه موفق‌تری پیدا بکند، آن عملیات عملیاتی نخواهد بود که ما را رها کند و می‌آید در اینجا (فاو) حمله می‌کند. ما باید یک درسی به این بدهیم. این درس باید در حداقل مدت زمان و بالاترین میزان تسهیلات باشد.^{۶۶}

منابع و مآخذ روزشمار ۱۳۶۵/۲/۲۴

۱. سند شماره ۷۴۸۶۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از ستاد مرکزی سپاه پاسداران (مرکز فرماندهی) به فرمانده نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۴؛ و - سند شماره ۱۳۷۶۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش تک دشمن در منطقه پیچ‌انگیزه، واحد اطلاعات نیروی زمینی سپاه، ۱۳۶۵/۲/۲۳ تا ۱۳۶۵/۲/۲۴، ص ۷.
۲. سند شماره ۱۳۸۳۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش عملیات رزمندگان در منطقه پیچ‌انگیزه و پاسگاه بجلیه، قرارگاه خاتم‌الانبیاء(س)، ۱۳۶۵/۲/۲۳، ص ۱؛ و - سند شماره ۱۳۹۸۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای قرارگاه خاتم‌الانبیاء(س) سپاه (واحد اطلاعات)، شماره ۱۴، ۱۳۶۵/۲/۳۱ تا ۱۳۶۵/۲/۳۱، ص ۲.
۳. سند شماره ۷۴۸۶۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از مرکز فرماندهی به فرماندهی نیروی زمینی سپاه پاسداران، ۱۳۶۵/۲/۲۴، ص ۲.
۴. سند شماره ۱۳۸۲۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش عبداللهی از عملیات پیچ‌انگیزه، قرارگاه خاتم‌الانبیاء(س)، ۱۳۶۵/۲/۲۳، صص ۲ و ۳.
۵. سند شماره ۱۳۸۲۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۲.
۶. سند شماره ۳۳۱۶۲۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: برآورد منطقه عمومی درگیر در پیچ‌انگیزه و فکه، از واحد اطلاعات نظامی به فرماندهی، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۲؛ و - سند شماره ۱۳۸۲۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۳.
۷. سند شماره ۱۳۷۶۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، صص ۹ و ۱۰.
۸. سند شماره ۳۳۱۶۲۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۲.
۹. سند شماره ۱۳۷۶۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۸.
۱۰. سند شماره ۱۳۸۳۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۲.
۱۱. سند شماره ۱۳۷۶۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۸.
۱۲. سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تهاجم عراق در منطقه عملیاتی حاج‌عمران، گزارش راوی قرارگاه نجف، سعید سرمدی، خرداد ۱۳۶۵، ص ۱؛ و - سند شماره ۲۰۶۵۵/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش سرهنگ تصوری از تک عراق به حاج‌عمران (قرارگاه نجف، ۱۳۶۵/۲/۲۴، نوار شماره ۱۹۲۱۸)، مسعود سرمدی، ص ۱۲.
۱۳. سند شماره ۱۹۲۸۹/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش فرمانده تیپ ۱۱۰ بروجردی به فرماندهی سپاه درباره تک عراق به حاج‌عمران، (قرارگاه نجف، ۱۳۶۵/۳/۵، نوار شماره ۱۹۲۷۵)، مسعود سرمدی؛ و - سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۱۲.
۱۴. سند شماره ۲۰۶۵۵/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین؛ و - سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۱۲.
۱۵. سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، صص ۲ و ۳؛ و - سند شماره ۱۹۲۶۹/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: تک عراق به حاج‌عمران، (قرارگاه نجف، ۱۳۶۵/۲/۲۴، نوار شماره ۱۹۲۱۴)، مسعود سرمدی، ص ۱۶.
۱۶. سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۳.
۱۷. سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، صص ۳ و ۴.
۱۸. سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۴.
۱۹. سند شماره ۱۹۲۶۹/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۵.
۲۰. سند شماره ۶۵۵/گ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، پیشین، ص ۵.
۲۱. روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۳؛ و - روزنامه رسالت، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۲.
۲۲. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۲.
۲۳. روزنامه رسالت، ۱۳۶۵/۲/۲۷، ص ۲.

۲۴. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۶، ۱۳۶۵/۲/۲۵، صص ۱ و ۲، رادیو صوت‌الجمامیر، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۲۵. همان، صص ۳ و ۴، رادیو صوت‌الجمامیر، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۲۶. سند شماره ۱۸۳۶۹/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: عملیات کربلای ۴، (قرارگاه نیروی زمینی، ۱۳۶۵/۲/۲۴، نوار شماره ۱۹۸۰۱)، مهدی انصاری.
۲۷. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۲.
۲۸. روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۲.
۲۹. همان، ص ۳.
۳۰. روزنامه رسالت، ۱۳۶۵/۲/۲۴، ص ۲.
۳۱. سند شماره ۱۴۰۸۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: گزارش نوبه‌ای قرارگاه عملیاتی نجف ۲ (واحد اطلاعات)، ۱۳۶۵/۳/۶، ص ۵.
۳۲. سند شماره ۹۰۳۷۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از حفاظت اطلاعات سپاه جنوب به حفاظت اطلاعات قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(س)، ۱۳۶۵/۲/۲۶.
۳۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۶، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۱۶، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۳۴. روزنامه کیهان، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۳.
۳۵. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۳.
۳۶. سند شماره ۱۰۸۹۰۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی به اطلاعات نزاجا، ۱۳۶۵/۲/۲۵.
۳۷. سند شماره ۴۰۳۹۹۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع) به فرماندهی نزاجا، ۱۳۶۵/۲/۲۵.
۳۸. سند شماره ۷۴۸۶۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات نزاجا به وزارت اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۳۹. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۲.
۴۰. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۶، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۱۹، لندن - خبرگزاری فرانسه، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۴۱. سند شماره ۱۰۸۸۲۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات سماجا به اطلاعات نزاجا، ۱۳۶۵/۲/۲۵.
۴۲. سند شماره ۱۳۸۵۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات قرارگاه نوح^(ع) سپاه به قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(س) (اطلاعات)، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۴۳. سند شماره ۳۱۴۵۶۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شهربانی کردستان به استانداری کردستان، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۴۴. سند شماره ۳۳۷۷۹۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرمانداری میروان به استانداری کردستان، ۱۳۶۵/۲/۲۷.
۴۵. سند شماره ۴۰۳۹۲۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات سپاه سردشت به قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۵/۲/۲۸.
۴۶. سند شماره ۴۰۴۱۴۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات سپاه پیرانشهر به قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۴۷. سند شماره ۳۳۹۷۴۹ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرمانداری بانه به استانداری کردستان، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۴۸. سند شماره ۴۰۴۳۰۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات سپاه اشنویه به واحد اطلاعات قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۴۹. سند شماره ۳۰۹۶۸۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از محور فجر به فرماندهی قرارگاه نجف ۲، ۱۳۶۵/۳/۱۳.
۵۰. سند شماره ۱۸۲۴۲۵ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از نماینده کمبا ۱۱ (شوکت بارزانی) به فرماندهی تیپ ۳ نوه، ۱۳۶۵/۲/۲۷.
۵۱. سند شماره ۳۰۶۳۳۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از رکن ۲ قرارگاه عملیاتی غرب به فرمانده گروه رزمی ۱۲۸، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۵۲. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۱۲.
۵۳. همان، ص ۲.
۵۴. سند شماره ۴۴۸۸۳۸ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از معاونت حقوقی و امور مجلس وزارت سپاه به فرماندهی کل سپاه پاسداران، ۱۳۶۵/۳/۸.
۵۵. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۱۲.
۵۶. همان.
۵۷. روزنامه اطلاعات، ۱۳۶۵/۲/۲۴، ص ۳.
۵۸. اکبر هاشمی رفسنجانی، *اوج دفاع* (کارنامه و خاطرات سال ۱۳۶۵)، به اهتمام عماد هاشمی، تهران: دفتر نشر معارف انقلاب، چاپ هشتم ۱۳۸۸، ص ۹۶.
۵۹. *آندره گاتری و ناتالینور نژیتی، جنگ ایران و عراق (۱۹۸۸ - ۱۹۸۰)* و *حقوق جنگ دریایی، ترجمه حمیدرضا محمدی و همکاران*، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه، ۱۳۷۴، صص ۱۶۹ و ۱۷۰.
۶۰. روزنامه *ابراز*، ۱۳۶۵/۲/۲۴، ص ۲.
۶۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۶، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۸، ابوظبی - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۶۲. روزنامه *رسالت*، ۱۳۶۵/۲/۲۴، ص ۸.
۶۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۵۶، ۱۳۶۵/۲/۲۵، ص ۲۳، لندن - خبرگزاری یونایتدپرس، ۱۳۶۵/۲/۲۴.
۶۴. سند شماره ۱۲۱۷/د مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: دفترچه ثبت جنگ راوی قرارگاه نیروی زمینی سپاه، مهدی انصاری، ۱۳۶۵/۲/۲۲ تا ۱۳۶۵/۲/۳۱، صص ۴۵ و ۴۶.
۶۵. سند شماره ۷۹۷/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: ادامه عملیات والفجر ۸، (قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(س))، ۱۳۶۵/۱/۲۵، نوار شماره ۱۹۰۲۸، اسدالله احمدی، صص ۶ و ۷.
۶۶. سند شماره ۲۶۵/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: ادامه عملیات والفجر ۸، (قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(س))، ۱۳۶۵/۱/۲۷، نوار شماره ۱۹۰۳۴، اسدالله احمدی، صص ۱۵ و ۱۶.